

ANKARA İLKOKULLARINDAKİ İKİNCİ DEVRE (4.-5. Sınıf) ÖĞRETMENLERİNİN ÖĞRETMENLİK MESLEĞİ VE KONU ALANLARIYLA İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

Tuğba YANPAR(**)

Giriş

Eğitim sisteminin temel basamaklarından biri ilköğretimdir. İlköğretim çocuğun gelişiminde en önemli çağlardan birini oluşturmaktadır. Bu devreyi en iyi şekilde geçme, çocuğun aldığı eğitimin niteliğine bağlıdır. Bloom'a göre çocuğun on sekiz yaşına kadar gösterdiği akademik başarının % 42'si ilkokuldaki başarısıyla açıklanmaktadır (Bloom 1974). Eğitimin niteliğini arttırmada ilkokul öğretmenlerinin fonksiyonu oldukça büyük önem taşımaktadır.

Çağımızda ilköğretim okullarında görev alan öğretmenlerin bilgi aktarıcı değil, çocuğu geliştirici ve uygulamaya dönük olmaları beklenmektedir. Öğretmen, günümüzde bilimsel düşünen, yaratıcı, öğrencileri tanıyan ve seven, iletişim konusunda yeterli ve Türkçe'yi iyi kullanan, toplum değerlerini bilen ve geliştiren, yeniliklere açık bir kişiliğe sahip olmalıdır. İlkokul öğretmeni, çocuğu iyi tanıyarak hayata hazırlayıcı temel davranışları kazandırmalı, çocuğun okula uyumunu ve güdülenmesini sağlayarak iyi bir rehber olmalıdır.

Öğretmenin en temel görevi, öğrencilerde davranış değişikliği meydana getirmek yani öğrenmeyi sağlamaktır. Öğrenmeyi etkili sağlamada öğretmenlerin sahip olmaları gereken bilgi ve beceriler genel olarak konu alanı bilgisi, genel ve özel öğretmenlik bilgisi olarak ele alınmaktadır. Shulman ve Sykes (1986) öğretmenlerin sahip olmaları gereken bilgileri sekiz kategoride belirlemişlerdir. Bunlar okuma yazma gibi temel becerileri de içine alan genel eğitim, içerik-özel pedagojik bilgi, eğitimin olduğu ortamdaki içerik bilgisi, pedagojik ilkeleri uygulama genel bilgisi, eğitim programı bilgisi, öğrenci çeşitliliği ve bireysel farklılığı anlama, performans becerileri (ses, hareket, duygusal) ve öğretmenlik mesleği ile ilgili temellerdir. Ausubel (1969) bir öğretmende aranan nitelikleri, zihinsel yeterlik, yeterli alan bilgisi, akademik hazırlık, gelişim ve öğretim bilgisi, istenilir kişisel özellikler olarak beş grupta toplamıştır. Bu niteliklere göre öğretmen eğitimi sağlanması gerekmektedir.

(*) Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Araştırma Görevlisi.

Öğretmen yetiştirmede niteliğin geliştirilmesinde bir çok sorunla karşılaşmaktadır. Mevcut öğretmenlerde görev yerinde öğrenen eğitiminden kaynaklanan pek çok sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Öğretmen sorunlarının giderilmesi iyi bir eğitim politikası ile mümkündür. İyi bir eğitim politikası mevcut öğretmenlerin görüşlerinden yararlanarak öğretmen adaylarının ihtiyaçlarının belirlenmesi doğrultusunda sağlanabilir. Eğitim ihtiyacının saptanması programlı bir öğretim çalışmasının ilk kademesini oluşturur (Taymaz 1981: 23). Özellikle mesleğe yeni başlayan öğretmenler öğretmenlik mesleği, konu alanı ve genel kültür açısından oldukça fazla sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Bu noktada mevcut öğretmenlerin görüşlerinden yararlanarak önemli bilgi ve becerilerin belirlenmesi, öğretmen yetiştirme programlarının geliştirilmesine katkı getirmesi bakımından önemlidir.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu araştırmanın amacı, ilkökul ikinci devre öğretmenlerinin öğretmenlik mesleği ve ilkökulda öğretilen konu alanları açısından önemli gördükleri bilgi ve becerileri belirleyerek öğretmen yetiştiren kurumların programlarına yön vermektedir. Öğretmenlik meslek bilgisinde, öğretmen yetiştiren kurumlardaki meslek dersleri ve konu alanı bilgisinde de ilkökul ikinci devrede okutulan derslerin içerikleri hakkında öğretmen görüşleri alınmıştır. Bu açıdan programların gelişmesine katkı getireceği düşünülmektedir.

PROBLEM CÜMLESI

İlkökul ikinci devre öğretmenlerinin öğretmenlik mesleği ve ilkökulda öğretilen konu alanlarıyla ilgili görüşleri nelerdir?

ALT PROBLEMLER

1. İlkökul ikinci devre öğretmenleri öğretmenlik mesleği ile ilgili hangi bilgi ve becerileri önemli görmektedirler?
2. İlkökul ikinci devre öğretmenleri ilkökulda öğretilen konu alanlarıyla ilgili hangi bilgi ve becerileri önemli görmektedirler?

YÖNTEM

Bu araştırmada öğretmen görüşleri alındığından betimsel bir çalışma yapılmış ve veriler anket yoluyla elde edilmiştir.

Araştırma 1991-92 öğretim yılında Ankara'nın merkez beş ilçesinden seçilen 10 ilkökulda uygulanmış ve bu okullarda görev yapan 4. ve 5. sınıf 100 öğretmenin görüşü alınarak gerçekleştirilmiştir. Hazırlanan anket, kişisel bilgiler, öğretmenlik meslek bilgileri ve konu alanı bilgileri olarak üç bölüme ayrılmıştır. Verilerin analizinde frekans ve yüzdeler hesaplanmış, ağırlıklı ortalamalar bulunmuştur.

BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın birinci alt problemi, ilkökul ikineci devre öğretmenlerinin öğretmenlik mesleği ile ilgili önemli gördükleri bilgi ve becerileri belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın birinci alt problemine cevap aranırken öğretmenlik meslek bilgisi anketi kullanılmıştır. Aynı ankette Genel öğretmenlik formasyonu ve konu alanlarıyla ilgili özel öğretmenlik formasyonu bilgi ve becerileri hakkında öğretmen görüşleri alınmıştır.

Genel öğretmenlik formasyonunda eğitimin temelleri ile ilgili olarak öğretmenlerin en önemli gördükleri konu "Öğrencilerle sağlıklı iletişim kurma" konusudur. Bunun yanında "öğrenci düzeyine uygun olarak bilgiyi aktarma" (4.81), "Öğrenciyi tanıma teknikleri" (4.67) gibi konuları da çok önemli bulmuşlardır. Öğretmenlerin bu konuları çok önemli bulmaları, bunları sınıf içinde sıklıkla kullanmaları, karşılaşılan problemleri çözmeye işe yaraması, bu konuda problemlerle sık sık karşılaşmaları ile açıklanabilir. Bu bilgi ve beceriler Eğitim psikolojisi konuları olduğu için öğretmen yetiştirmede Eğitim psikolojisi dersi önemli bir yer tutmaktadır.

Öğretmenler "Türk eğitim sisteminin dayandığı felsefeler" (3.97) gibi teorik konuları daha az önemli, "Eğitim Tarihi" (3.20) konusunu önemsiz bulmuşlardır. Bunun nedeni uygulamaya yönelik bilgi olmamasından kaynaklanabilir.

Öğretmenler "Genel öğretim yöntem ve teknikleri"ni çok önemli bulmuşlardır. Burada, ders araç ve gereçlerinin kullanılması" (4.72), "Farklı öğretim yöntem ve teknikleri" (4.49), "Yeni öğretim materyalleri hazırlama" (4.40) ve "Ders kitaplarının yapısı ve işlenmesi hakkındaki bilgiler" (4.39) konularının hepsini çok önemli görmüşlerdir. Bu sonuç, Genel öğretim yöntem ve tekniklerinin öğretmen yetiştirme programında temel derslerden birisi olması, sürekli bilgilerin yenilendiği bir alan olması ve çeşitli materyal kullanma alışkanlığının genelde olmaması nedeniyle çok önemli buldukları şeklinde açıklanabilir.

Eğitim programı ile ilgili olarak öğretmenler en çok "programın hazırlanması ve geliştirilmesi" (4.39) konusunu çok önemli bulmuşlardır. Bu sonuç, öğretmenlerin program geliştirmenin önemine inanmaları, sınıf ortamında karşılaşılan problemleri çözmeye işe yaraması, eğitim ortamını daha verimli hale getirmesinden kaynaklanabilir.

Ölçme ve değerlendirme konusunda öğretmenler "ölçme sonuçlarının değerlendirilmesi"nin (4.56) çok önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Bunun yanında "Test geliştirme" (4.41), "çoktan seçmeli ve kısa cevaplı madde yazma" (4.41) konularını da çok önemli olarak cevaplamışlardır. Buna karşılık "sınıflama gerektiren ve yazılı yoklama için madde yazma" (3.87) konusunu önemli bulmuşlardır. Ölçme değerlendirme eğitim sürecinde çok önemli bir boyuttur. Öğretmenlerin bu konuda güçlüklerle karşılaşmaları, 4. ve 5. sınıfta çocukları sınava hazırladıkları için test kullanmaları bu konuyu çok önemli ve önemli bulmalarının nedeni olabilir.

Öğretmenlere göre "Tutum ve değerlerin öğretilmesi" (4.28) çok önemlidir. Öğretmenlerin tutum ve değerlerin öğretilmesini ilkokulda öğrencilere kazandırılacak temel amaçlardan biri olarak görmeleri bu konunun önemine inanmaları şeklinde açıklanabilir.

Öğretmenler "Türkçe öğretimi" konularının hepsini çok önemli bulmuşlardır. "Okuma öğretimi" (4.28), "Dinleme öğretimi" (4.79), "Yazma öğretimi" (4.79), "Konuşma öğretimi" (4.68) konularını çok önemli bulmalarının nedeni ilkokul eğitim programlarında Türkçe dersine büyük ağırlık verilmesi, öğrencilere Türk dilinin kazandırılmasının en temel amaçlardan birisi olması ile açıklanabilir.

Fen öğretiminde öğretmenler "Fen laboratuvarlarının kullanımı" (4.60) ve "Fen deneylerinin yapılışı" (4.59) konularının çok önemli olduğunu belirtmişlerdir. Bu konuları çok önemli bulmaları ilkokul programı ve ders kitaplarında deney ağırlıklı konuların yer almasından kaynaklanabilir. "Fen problem çözme becerisinin geliştirilmesi" (3.63) konusunu ise daha az önemli görmüşlerdir. Bunun nedeninin programda problemlere çok fazla yer verilmemesi olduğu söylenebilir.

Öğretmenler matematik öğretiminde "Matematik problem çözme becerisinin geliştirilmesi"ni (4.72) çok önemli bulmuşlardır. Bunun nedeni, 4. ve 5. sınıfta temel amaçlardan birinin problem çözme becerisinin geliştirilmesi olması ve öğretmenlerin problem çözme hayati bir konu olarak algılamaları ile açıklanabilir.

Sosyal Bilgiler öğretiminde öğretmenler "Sosyal Bilgiler kavramlarının öğretimi" (4.48) çok önemli bulmuşlardır. Buna karşılık "Sosyal Bilgiler ilkelerinin öğretimi" (4.17) ve "Sosyal Bilgiler problem çözme becerisi"ni (4.06) önemli görmüşlerdir. Bu durum öğretmenlerin derslerde daha çok kavram öğretimi üzerinde durduklarının bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Müzik öğretiminde öğretmenler "şarkı öğretimi" (4.26) konusunu çok önemli bulmuşlardır. Öğretmenlerin bu konuya ağırlık vermeleri Müzik programında şarkı öğretimine ağırlık verilmesi ile açıklanabilir.

Öğretmenler Beden Eğitimi öğretiminde "Çocukların kaslarını geliştirici oyunlar" (4.65), "Müzik eşliğindeki oyunlar" (4.41) konularını çok önemli bulmuşlardır. Bu durum, öğretmenlerin Beden Eğitimi dersinin çocuğun gelişimindeki önemini bilmele-ri, ilkokul çocuklarının oyun döneminde olmaları ve Beden Eğitimi dersinde bilinçli oyun eğitimi verilmesi gerekliliğinden kaynaklanabilir.

Resim öğretiminde öğretmenler "resim araç-gereçlerinin kullanılmasını" (4.47) çok önemli bulmuşlardır. Bunun yanında "Düzenli resim yapmanın öğretimi" (4.28) konusunu da çok önemli, "Sanat Eğitimi"ni (3.98) ise önemli bulmuşlardır. Resim dersi araç-gereçle gerçekleştirilen bir derstir. Ayrıca sanat eğitiminin çocuğun duygu ve düşüncelerini yansıtmada önemli olması ve çocuğu iyi tanımaya sağlaması açısından önemli bulunduğu söylenebilir.

İKİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGU VE YORUMLAR

Araştırmanın ikinci alt probleminde öğretmenlerin öğretilen konu alanlarında önemli gördükleri bilgilerin neler olduğunun ortaya konması amaçlanmıştır.

Öğretmenler Sosyal Bilgiler konularından "Cumhuriyet Tarihi" (4.87) konusunu çok önemli bulmuşlardır. Bunun yanında "Türkiye Coğrafyası", "Çevrenin Korunması" (4.76), "Ulaşım ve Trafik" (4.63), "Türk Tarihi" konularını da çok önemli görmüşlerdir. Buna karşılık "İslam Tarihi" (3.67) ve "Ülkeler Coğrafyası" (3.45) gibi konuları ise önemli olarak ifade etmişlerdir. Bu sonuç, öğretmenlerin yakın çevre ile ilgili güncel ve yeni konulara daha fazla ağırlık vermelerine inandıkları şeklinde açıklanabilir.

Fen Bilgisinde öğretmenler, "Zenginlik Kaynaklarımız" (4.76) konusunu çok önemli bulmuşlardır. Bu konuyu çok önemli bulmalarının nedeni, ilkökul programında geniş yer alması, 4. ve 5. sınıfta yeni bir konu olması ve öğrencilerin ekonomik yaşantının temeli olan zenginlik kaynaklarımızı bilmelerinin gerekliliği ile açıklanabilir. Bunun yanında "sağlık bilgisi" (4.71), "Bilim ve araştırma" (4.54), "Yeni bilimsel çalışmalar" (4.50) konularının da çok önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Bu tür bilgilerin çocuğun yaşamında devamlı kullanılması nedeniyle bu sonucun öğretmenler tarafından önemli bulunduğu söylenebilir.

İlkokul öğretmenleri Matematikte "Ölçüler" (4.72) konusunu çok önemli bulmuşlardır. Bunun nedeni ölçülerin günlük yaşamda her zaman kullanılması ve ilkökul programında ağırlıklı olarak yer almasından kaynaklanabilir.

Türkçe konuları ile ilgili elde edilen bulgulara göre öğretmenler "Dilbilgisi kuralları" (4.76) ve "Çocuk Edebiyatı" (4.55) konularını çok önemli bulmuşlardır. Bunun nedeni, Türkçenin en temel derslerden birisi olmasına bağlanabilir. Ayrıca öğretmenler "Güzel yazı yazma teknikleri"ni (3.93) önemli görmüşlerdir.

Resim-iş ile ilgili konulardan öğretmenler "Boyama teknikleri"ni (4.28) çok önemli bulmuşlardır. "Şekil, çizgi, model" (4.12), "Resim araç-gereçleri" (4.00) ve "Resim Türleri"ni de (3.67) önemli görmüşlerdir. Buna göre öğretmenlerin Resim-iş konularına ilkökul çocuğu için önem verdikleri söylenebilir.

Öğretmenler, Müzik konularını diğer konu alanlarına göre az önemli bulmuşlardır. "Nota bilgisi"ni (3.94) önemli, "Çalgılar ve çalgı toplulukları" (3.32), "Müzikte Ölçüler" (3.31) ve "Müzik Türleri" (3.18) konularını da orta derecede önemli bulmuşlardır.

Beden Eğitiminde öğretmenler "Spor ve sağlık bilgisi"ni (4.58) çok önemli bulmuşlardır. Bunu "Çeşitli kasları geliştirici oyunlar" (4.49) konusu izlemektedir. Bunun nedeni, çocukların gelişimi açısından gerekli ve programda kazandırılması gereken temel bilgiler olması şeklinde açıklanabilir. Öğretmenler, "Çeşitli spor dallarının bilgisi"ni (3.86) ise önemli bulmuşlardır. Bunun nedeni, ilkökul çocuğu için bu bilgiyi almanın fazla gerekli ve uygulamaya dönük olmaması şeklinde açıklanabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

İlkokul ikinci devre öğretmenleri (4. ve 5. sınıf) öğretmenlik mesleği ile ilgili bilgi ve becerilerden uygulamaya yönelik olanları ve konu alanlarının öğretiminde de ilkökul programında ağırlık taşıyanları daha önemli görmekteyiz.

Öğretilen konu alanlarıyla ilgili bilgilerde de öğretmenler ilkökul programında ağırlık taşıyan, yeni, zamanda ve mekanda öğrencilere yakın olan konuları daha önemli görmekteyiz.

Yukarıdaki sonuçlara göre ilköğretime öğretmen yetiştiren kurumların eğitim programlarının düzenlenmesinde şu önerilerde bulunulabilir:

1. İlköğretime öğretmen yetiştirme programlarında Eğitim psikolojisi derslerine ağırlık verilmelidir. Bu öneri öğretmenlerin bu dersin kapsamı içindeki gelişim ve öğrenme ile ilgili konuları uygulamada sürekli kullanmalarından kaynaklanmaktadır.

2. İlköğretim öğretmeni yetiştirme programlarında Kapsam analizi, tutum ve değerlerin öğretilmesi ile ilgili temel bilgi ve becerilere program geliştirme derslerinde ağırlık verilmelidir.

3. Öğretmen adaylarına ilkökul programında yer alan deneylerin (Fen dersi için) hepsi yaptırılmalı, yetişmeleri sağlanmalıdır.

4. Öğretmen adaylarına eğitsel oyun eğitimi dersi verilmelidir.

5. Türkçe derslerinin eğitiminde Çocuk Edebiyatına ağırlık verilmelidir.

6. İlköğretime öğretmen yetiştirme programlarında alan bilgisi açısından ilkökul programında yer alan ve uygulamaya yönelik konuların öğretimine ağırlık verilmelidir.

KAYNAKLAR

- BENNETT, Neville. The Effective Primary School Teachers: The Search For A Theory of Pedagogy Teaching of Teacher Education. 1988 vol: 4 No: 1 (19-39)
- BLOOM, Benjamin. Stability and Change in Human Characteristics 1974.
- FİDAN, Nurettin ve M. ERDEN. Eğitim Bilimine Giriş. 1987 Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- M.E.B. İlkokul programı. 1988 İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- SHULLMAN, L. Those Who Understand Knowledge Growth in Teaching. Educational Researcher 1986.
- SMITH, C. D. and NEALE, C. D. The Construction of Subject Matter Knowledge in Primary Science Teaching. Teaching and Teacher Education. 1989 vol: 5 No: 355 (104-110)
- TAMİR, Princhas. Subject Matter and Related Pedagogical Knowledge in Teacher Education. 1988. Teaching and Teacher Education.